

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

LUKION TUNTIJAKOKOKEILUN ARVIOINTI

Tiivistelmät 13:2021
TEKIJÄ Päivi Kamppi
KANSIKUVA Shutterstock
KUVAT Shutterstock.com, iStockPhoto.com
TAITTO PunaMusta Oy
ISBN 978-952-206-713-5 pdf
ISSN 2669-8811
© Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Sisällys

1	Johdanto	4
2	Arvioinnin toteutus	6
3	Tuntijakoalinnat	8
4	Opiskelijoiden suorittamat lukio-opinnot, hyvinvointi ja motivaatio	10
5	Eri tuntijakoja noudattaneiden opintomenestys ja valmistumisajat	16
6	Eri tuntijakoja noudattaneiden hakeutuminen ja pääsy jatko-opintoihin	20
7	Lukion tavoitteiden toteutuminen tuntijakokokeilussa	22
8	Kokeilun vaikutukset henkilöstön työhön ja työilmapiiriin	24
9	Näkemykset tuntijakokokeilun vaikutuksista erilaisten lukioiden toimintaan ja toimintaedellytyksiin sekä kehittämistarpeisiin	28
10	Kehittämisuositukset	34
	Lähteet	37

1 Johdanto

Opetus- ja kulttuuriministeriön käynnistämä tuntijakokokeilu koski syksyllä 2016 ja 2017 opintonsa aloittaneita lukiolaisia 28:ssa kokeiluun hyväksytyssä lukiossa. Kokeiluun ei hakenut ruotsinkielisiä lukioita. Kokeilulukioiden opiskelijoilla oli oikeus päättää, opiskelevatko he lukion oppimäärän valtakunnallisen tuntijaon vai kokeilutuntijaon mukaisesti. Kokeilutuntijaossa opiskelijalla oli aiempaa laajemmat mahdollisuudet valita kahdesta ”korista”, mitä oppiaineita opiskelee tai jättää opinnoistaan pois.

Tuntijakokokeilun tavoitteena oli tuottaa tietoa lukion tuntijaon kehittämiseksi, saada kokemuksia valinnaisemman tuntijaon ja yksilöllisempien opiskeluvalintojen toimivuudesta, saada tietoa koulutuksen kansallisten tavoitteiden ja tuntijaon keskinäisestä yhteydestä sekä kokeilun vaikutuksista erikokoisissa oppilaitoksissa muun muassa opiskelijoiden yleissivistykseen ja henkilöstön asemaan sekä ylioppilastutkinnon koevalintoihin ja tutkintomenestykseen. Näiden lisäksi tarkoituksena oli saada tietoa kokeilun toimivuudesta eri opetuskielillä.

Karvi toteutti lukion tuntijakokokeilua koskevan arvioinnin vuosina 2020–2021. Arviointitulokset on julkaistu Lukion tuntijakokokeilun arviointi -raportissa (Julkaisut 25:2021) <https://www.karvi.fi/publication>.

TAULUKKO 1. Pakolliset ja syventävät kurssit kokeilutuntijaossa ja valtakunnallisessa tuntijaossa

Oppiaine	Kokeilutuntijako		Valtakunnallinen tuntijako	
	Pakolliset kurssit	Syventävinä opintoina tarjottavat valtakunnalliset kurssit	Pakolliset kurssit	Syventävinä opintoina tarjottavat valtakunnalliset kurssit
Äidinkieli ja kirjallisuus	6	3	6	3
A-kieli	6	2	6	2
B-kieli	5	2	5	2
Muut kielet		8+8		8+8
Matematiikka:				
Yhteinen opintokokonaisuus	1		1	
Lyhyt	5	2	5	2
Pitkä	9	3	9	3
Ympäristö- ja luonnontieteet				
Biologia	(Opiskelijan tulee opiskella vähintään 9 syventävää kurssia, joista 1 kurssi terveystietoa)	5	2	3
Maantiede		4	1	3
Fysiikka		7	1	6
Kemia		5	1	4
Terveystieto		3	1	2
Humanistis-yhteiskunnalliset tieteet				
Filosofia	(Opiskelijan tulee opiskella vähintään 9 syventävää kurssia, joista 1 kurssi uskontoa/elämänsä katsomustietoa)	4	2	2
Psykologia		5	1	4
Historia		6	3	3
Yhteiskuntaoppi		4	3	1
Uskonto/ elämänsä katsomustieto		6	2	4
Taito- ja taideaineet	5		5	
Liikunta	2	3	2	3
Musiikki	1-2	2	1-2	2
Kuvataide	1-2	2	1-2	2
Opinto-ohjaus	2		2	
Teemaopinnot		3		3
Pakolliset kurssit	30-34		47-51	
Syventävinä opintoina opiskeltavat valtakunnalliset kurssit vähintään	24		10	
Kurssit yhteensä vähintään	75		75	

Lähteet: Blom & Tornberg (2019, 67); Valtioneuvoston asetus lukiolaissa tarkoitettujen koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (942/2014) 9 §.

2 Arvioinnin toteutus

Arviointikysymykset

Keskeiset arviointikysymykset lukion tuntijakokokeilun arvioinnissa olivat:

- Mitä tuntijakokokeilusta on seurannut opiskelijoille?
- Millaisia vaikutuksia nykyistä laajemmalla valinnaisuudella on erilaisten lukioiden toimintaan, toimintakulttuuriin ja toimintaedellytyksiin sekä henkilöstön työhön?
- Miten tuntijakoa pitäisi tuntijakokokeilusta saatujen kokemusten perusteella kehittää?

Tuntijakokokeilua koskeva arviointi perustui kokeilu-, verrokki- ja muiden lukioiden opiskelijoille ja henkilöstölle suunnattuihin kyselyihin ja haastatteluihin sekä erilaisiin rekisteritietoihin, joiden avulla tarkasteltiin muun muassa kokeilun vaikutuksia lukion ainevalintoihin, ylioppilastutkinnon koevalintoihin, tutkintomenestykseen sekä jatko-opintopolkuihin. Lisäksi selvitettiin opiskelijoiden ja henkilöstön näkemyksiä lukion ydintehtävien eli laaja-alaisen yleissivistyksen vahvistamisen, opetus- ja kasvatustehtävän toteuttamisen sekä jatko-opintovalmiuksien toteutumisesta kokeilun aikana.

Tuntijakokokeilu ajoittui ajankohtaan, jossa otettiin samanaikaisesti käyttöön uudet lukion opetussuunnitelman perusteet (2015). Näin ollen myös valtakunnallisen tuntijaon kokeilulukioissa valinneet opiskelijat opiskelivat reaaliaineita hieman erilaisen tuntijaon mukaan kuin edelliset vuosikurssit. Tuntijakokokeilun ajoittaminen tämän ja muiden muutosten yhteyteen vaikeutti kokeilun vaikutusten arviointia.

Arviointiprosessi

3 Tuntijakovalinnat

Enemmistö opiskelijoista valitsi kokeilutuntijaon, mutta lukiokohtaiset erot olivat suuria

Tuntijakokokeiluun osallistuneet lukiot olivat valikoitunut joukko, joissa sisäänpääsykeskiarvot olivat molempina kokeiluvuosina hieman korkeampia kuin muissa Suomen lukioissa.

Useimmissa kokeilulukioissa opiskelijoiden enemmistö valitsi kokeilutuntijaon. Valinnoissa ei ollut eroja sukupuolten välillä. Kokeilutuntijako-opiskelijoista 89 prosenttia oli melko tai täysin tyytyväisiä tekemäänsä tuntijakovalintaan ja valtakunnallisen tuntijaon valinneista 70 prosenttia.

Kokeilutuntijaon valinneet opiskelijat perustelivat valintaansa mahdollisuudella keskittyä tärkeinä pitämiinsä oppiaineisiin, suuremmalla oppiaineiden valinnaisuudella sekä vaikutusmahdollisuuksilla omiin opintoihin.

Valtakunnallisen tuntijaon valinneet opiskelijat puolestaan perustelivat ratkaisuaan sen selkeydellä ja turvallisuudella sekä kiinnostuksellaan kokeilla kaikkia oppiaineita. Lisäksi vastauksissa tuotiin esiin valtakunnallisen tuntijaon laajempi yleissivistävyys ja se, ettei kokeilutuntijako hyödyttänyt omia oppiainevalintoja.

Lukiokohtaisesti vaihtoehtojen suosio vaihteli suuresti. Valinnat vaikuttivat olevan yhteydessä opettajakunnan tuntijakokokeilua koskevaan kantaan. Lukioissa, joissa enemmistö opiskelijoista valitsi valtakunnallisen tuntijaon, oli opettajakunta suhtautunut muihin lukioihin kielteisemmin tuntijakokokeiluun. Erilaiseen suosioon oli saattanut vaikuttaa myös mediassa tuntijaosta käyty keskustelu, vanhempien asenteet sekä esimerkiksi lukion hankaluudet järjestää pienelle joukolle valtakunnallista tuntijakoa, jos enemmistö opiskelijoista oli valinnut tuntijakokokeilun. Lisäksi lukioiden erilaisten painotusten katsottiin vaikuttaneen tuntijakovalintojen eroihin. Kokeilu hyödytti luonnontieteisiin suuntautuvia opintoja enemmän kuin yhteiskunnallis-humanististen oppiaineiden opiskelua.

Valinnaisuuden lisääntyminen lisäsi opinto-ohjauksen tarvetta

Molemmissa tuntijaoissa enemmistö opiskelijoista koki kurssivalinnat helpoiksi tai melko helpoiksi. Kokeilutuntijaon oli havaittu auttavan lukujärjestyksen rakentamisessa.

Tuntijakokokeilu lisäsi kuitenkin opinto-ohjauksen tarvetta sekä opinto-ohjaajien työmäärää. Valinnaisuuden lisääntyminen teki kurssitarjottimen laatimisesta aiempaa haastavampaa, ja ohjaustarvetta kasvat- ti kahden eri tuntijakojärjestelmän huomioiminen opintojen seurannassa ja ohjeistuksessa, tuntijako- ja kurssivalintojen neuvonta, kurssimäärien täyttymisen seuranta sekä opiskelijoiden kanssa tehdyt varmis- tukset siitä, että kurseja oli suoritettu riittävästi ja opiskelijan suunnitelman mukaisesti.

Osassa pienempiä lukioita kurssivalintojen tekeminen oli vaikeutunut ja opinto-ohjauksen rooli kasvanut, kun tuntijakokokeilussa humanististen aineiden ryhmien määrät ja koot vähenivät ja syventävien kurssien tarjonta osassa oppiaineita kasvoi kysynnän myötä. Tilannetta oli ratkaistu lisäämällä opiskelijoiden itse- näisiä suorituksia. Isoissa lukioissa kurssien toteutuminen oli onnistunut helpommin.

Noin joka neljännellä opiskelijalla oli ollut vaikeuksia mahtua kurseille. Tilanne oli sama molemmissa ko- keilulukioiden tuntijakoryhmissä.

Oma kiinnostus ja jatko-opintosuunnitelmat ohjasivat oppiaine- ja kurssivalintoja enemmän kuin yleissivistyksen tavoittelu

Opiskelijoiden ainevalintoihin vaikuttivat molemmissa tuntijakoryhmissä oppiaineiden kiinnostavuus sekä sellaisten tietojen ja taitojen hankkiminen, joita jatko-opinnoissa uskottiin tarvittavan. Valintoihin oli vai- kuttanut myös ennakoitu menestyminen ylioppilastutkinnossa.

Kokeilulukioiden opiskelijoista vain noin neljännes oli valinnut kurseja siten, että saisi mahdollisimman vahvan yleissivistyksen, ja noin kolmanneksen aikomuksena oli opiskella monipuolisesti eri oppiaineita. Eri lukior ryhmien välillä vastauksissa ei ollut merkittäviä eroja.

Molemmissa tuntijakoryhmissä kurssien valintaan vaikuttivat myös hyvä tai pidetty opettaja sekä kurs- sien kiinnostavuus. Kokeilutuntijakoa noudattavat olivat kuitenkin valinneet enemmän (79 %) jatko-opin- noissaan tarpeellisina pitämiään kurseja ja jättäneet valtakunnallista tuntijakoa noudattaneita useammin (67 %) valitsematta sellaisten oppiaineiden kurseja, joista eivät pitäneet.

4 Opiskelijoiden suorittamat lukio-opinnot, hyvinvointi ja motivaatio

Kokeilulukioissa väheni erityisesti historian ja uskonnon tai elämäkatsomustiedon opiskelu

Tuntijakokokeilu hyödytti matemaattis-luonnontieteellisiä oppiaineita opiskelevia, mutta ei tuonut juuri etua kielten tai yhteiskunnallis-humanististen oppiaineiden opiskeluun. Arvioinnissa kysyttiin, olisiko tuntijakokokeilussa pitänyt olla erilaisten oppiaineyhdistelmien näkökulmasta mahdollisuus laajempaan valinnaisuuteen.

Kokeilulukioissa opiskeltiin keskimääräistä enemmän pitkää matematiikkaa, kemiaa ja psykologiaa. Muihin lukioihin verrattuna kokeilulukioissa väheni erityisesti historian sekä uskonnon tai elämäkatsomustiedon opiskelu. Historiassa suoritettujen kurssimäärät laskivat enemmän kuin mitä uusissa opetussuunnitelman perusteissa tapahtunut yhden pakollisen historian kurssin vähentyminen olisi antanut olettaa, eivätkä yhteiskuntaopin kurssimäärät kasvaneet toisin kun verrokki- ja muissa lukioissa. Vähentymistä tapahtui myös hieman A-, B2- ja B3-kielissä.

Muutoin suoritettujen kurssimäärät erosivat oppiaineittain paljolti sen mukaan, kumpaa tuntijakoa opiskelijat noudattivat. Kokeilutuntijako-opiskelijat opiskelivat keskimääräistä enemmän pitkää matematiikkaa, biologiaa, fysiikkaa ja kemiaa, kun kokeilulukioissa valtakunnallisen tuntijaon mukaan opiskelevat lukivat keskimääräistä enemmän lyhyttä matematiikkaa, filosofiaa, historiaa, yhteiskuntaoppia ja uskontoa tai elämäkatsomustietoa. (Taulukko 2.)

Kokeilulukioiden molempien tuntijakoryhmien opiskelijat suorittivat tärkeimpinä pitämistään oppiaineista maksimimääriä enemmän kursseja (lukuun ottamatta äidinkieltä ja kirjallisuutta). Sen sijaan oppiaineiden mieluisuudella ei ollut opiskelijoiden kyselyvastausten mukaan juuri merkitystä niiden opiskelumääriin eri tuntijaoissa. Kokeilutuntijako-opiskelijat olivat kuitenkin suorittaneet muita hieman vähemmän humanistis-yhteiskunnallisen korin kursseja, jotka eivät kuuluneet heidän mielisimpiin oppiaineisiinsa. (Taulukko 2.)

TAULUKKO 2. Kokeilu-, verrokki- ja muissa lukioissa suoritettujen kurssien tärkeys ja mieluisuus kyselyyn vastanneiden opiskelijoiden ilmoittamina (opiskelijoita pyydettiin ilmoittamaan 1–3 tärkeintä ja mieluisinta oppiainetta) sekä heidän suorittamansa kurssimäärät.

Oppiaine	Oppiainetta tärkeänä pitävien määrä (% kyselyyn vastanneista)			Suoritettujen kurssimäärät			Oppiainetta mieluisana pitävien määrä (% kyselyyn vastanneista)			Suoritettujen kurssimäärät		
	Kokeilutuntijako %	Valtak. tuntijako %	Verrokki ja muut %	Kokeilutuntijako	Valtak. tuntijako	Verrokki ja muut	Kokeilutuntijako %	Valtak. tuntijako %	Verrokki ja muut %	Kokeilutuntijako	Valtak. tuntijako	Verrokki ja muut
Äidinkieli ja kirjallisuus	28	30	33	8,6	9	8,8	15	14	13	8,6	9,2	9
Vieraat kielet	26	39	28	15,2	14,1	13,6	31	38	35	15,9	14,3	13,7
Toinen kotimainen kieli	6	6	8	6	7,3	6,2	9	9	11	6,7	7,5	6,8
Matematiikka (pitkä)	52	34	50	14	13,9	14,3	33	18	25	14,2	14,2	14,5
Matematiikka (lyhyt)	11	21	13	8,1	8,9	9	3	7	4	7,8	9,3	9,3
Biologia	24	17	22	6	6,3	6,3	31	20	30	6	6,3	6,2
Maantiede	3	4	4	4,3	4,9	4,6	9	11	11	4	4,3	4,4
Fysiikka	38	17	29	8,1	7,9	8,1	20	10	14	8,2	8,1	8,2
Kemia	29	13	21	5,9	5,5	6,3	19	9	14	5,9	5,3	6,3
Terveystieto	4	9	9	4,1	4,3	4	8	16	12	3,7	4,1	3,9
Filosofia	3	2	1	3,5	4,1	4,2	8	10	5	3,4	3,3	3,4
Psykologia	16	17	16	6,4	6,8	6,7	23	25	25	6	6,3	6,2
Historia	10	14	12	6,9	7,2	7,2	19	25	21	5,9	6,3	6,3
Yhteiskuntaoppi	12	16	12	5	5,5	5,5	16	23	18	4,7	5,4	5,2
Uskonto	3	2	2	4,9	5,6	5,7	5	5	4	4,4	5,6	5,2
Liikunta	1	2	3	6,9	7,3	7	25	30	29	5	4,8	5
Musiikki	1	1	1	6,5	4,5	6,4	9	10	10	3,3	3,3	3,5
Kuvataide	1	2	2	4,7	5,2	5,1	11	14	13	3,3	4	3,5

Lähteet: Lukioiden Karville antamat tiedot (2020); Lukion tuntijakokokeilu -arvioinnin opiskelijakysely (2020); Opetushallituksen Koski-tietovaranto (2020 & 2021).

Joka toinen kokeilutuntijako-opiskelija jätti valitsematta yhden tai useamman oppiaineen

Lähes joka toinen kokeilutuntijako-opiskelija jätti opinnoistaan pois yhden tai useamman oppiaineen. Heistä 34 prosenttia oli jättänyt valitsematta yhden oppiaineen ja 18 prosenttia vähintään kaksi oppiainetta. Valitsematta jätettyjen oppiaineiden määrä olisi todennäköisesti ollut vielä suurempi, elleivät monet lukiot olisi kannustaneet opiskelijoita opiskelemaan kaikista oppiaineista ainakin yhtä kurssia. (Taulukko 3.)

TAULUKKO 3. Kokeilutuntijako-opiskelijoiden valitsematta jättämien oppiaineiden lukumäärät

Kokeilutuntijako-opiskelijoiden valitsematta jättämien oppiaineiden lukumäärä	0	1	2	3	4
% opiskelijoista	48,3	34,2	14,9	2,5	0,1

Lähteet: Kokeilulukioiden Karville antamat tiedot (2020); Opetushallituksen Koski-tietovaranto (2020 & 2021).

Opiskelematta jätetyt oppiaineet olivat pitkälti samoja kuin opiskelijoiden välttelemät oppiaineet. Useimmin opinnoista jätettiin pois maantiede ja filosofia. (Taulukko 4.) Välttelyä opiskelijat perustelivat kiinnostuksen puutteella tai sillä, ettei oppiaineesta pidetty tai oppiaine oli vaikea tai hyödytön esimerkiksi jatko-opintojen kannalta, sekä ajan puutteella tai lukujärjestysteknisillä syillä.

TAULUKKO 4. Vältellyt oppiaineet ja niissä suoritettut kurssit sekä kokeilutuntijaossa useimmin valitsematta jätetyt oppiaineet (prosenttia kyselyyn vastanneista opiskelijoista).

Oppiaine	Oppiainetta vältelleiden opiskelijoiden määrä (% vastaajista, jotka pyrkivät välttelemään oppiaineen kursseja)			Vältellyissä oppiaineissa suoritettut kurssimäärät			Oppiaineen poisjättäneiden opiskelijoiden määrä (%) kokeilutuntijaossa
	Kokeilutuntijako %	Valtak. tuntijako %	Verrokkit ja muut %	Kokeilutuntijako	Valtak. tuntijako	Verrokkit ja muut	
Äidinkieli ja kirjallisuus	1	2	1	8	7,5	7,3	-
Vieraat kielet	2	5	3	9,2	8,3	8,6	-
Toinen kotimainen kieli	8	14	16	5,3	5	5,2	-
Matematiikka (pitkä)	2	2	2	3,8	0	3,3	-
Matematiikka (lyhyt)	5	10	7	6,2	6,4	6,6	-
Biologia	12	19	13	1,8	2,1	2	3,4
Maantiede	24	17	11	0,5	1,2	1	25
Fysiikka	30	46	33	15	1,2	1,1	6,6
Kemia	29	42	34	1,2	1,2	1,1	6,1
Terveystieto	16	11	12	1,1	1,1	1	-
Filosofia	33	22	32	0,9	1,9	2	14,5
Psykologia	10	15	15	1,5	1,3	1	3,8
Historia	23	13	19	1,3	2,9	3,1	6,0
Yhteiskuntaoppi	18	10	15	1,2	2,8	3	6,5
Uskonto	37	21	32	1,2	2	2	-
Liikunta	5	4	5	2,8	2,8	2,6	-
Musiikki	10	11	12	1,4	1,3	1,1	-
Kuvataide	11	10	12	1,3	1,3	1,2	-

Lähteet: Lukioiden Karville antamat tuntijakotiedot (2020); Lukion tuntijakokokeilun arvioinnissa toteutettu opiskelijakysely (2020); Opetushallituksen Koski-tietovaranto (2020 & 2021).

Kokeilun heijastumisesta motivaatioon ja hyvinvointiin monen suuntaisia tuloksia

Opiskelijoiden innostuneisuutta ja jaksamista koskevat erot kokeilulukion tuntijakoryhmien tai verrokki- ja muiden lukioiden välillä olivat melko pieniä, eikä tuntijakokokeilu opiskelijoiden mukaan edistänyt heidän jaksamistaan. Molemmissa tuntijaoissa tytöt kertoivat poikia useammin tuntevansa opintoihin liittyviä riittämättömyyden tunteita.

Kokeilutuntijako-opiskelijat olivat kuitenkin hieman tyytyväisempiä opintoihinsa kuin valtakunnallista tuntijakoä noudattaneet. Opiskelijat kertoivat valintamahdollisuuksien lisääntymisen vähentäneen stressiä sekä parantaneen motivaatiota ja innostusta opiskeluun. Avoimeksi kysymykseksi jäi, johtuiko tämä opiskelijoiden valikoitumisesta vai tuntijakokokeilusta.

Kokeilulukioiden henkilöstö oli opiskelijoita vakuuttuneempi siitä, että kokeilutuntijaon aiempaa laajempi valinnaisuus lisäsi opiskelijoiden jaksamista ja hyvinvointia, motivaatiota ja lukio-opintojen mielekkyyttä. Tätä mieltä oli 4/5 henkilöstöstä. Lähes yhtä myönteisesti tuntijakokokeilun nähtiin vaikuttaneen opiskelijoiden kiinnostukseen eri ilmiöihin ja asiakokonaisuuksiin.

Toisaalta henkilöstö oli havainnut valinnanmahdollisuuksien vähentävän epämieluisien oppiaineiden opiskelumotivaatiota, kun osa kokeilutuntijako-opiskelijoista oli kokenut jotkut valinnaisista kursseista turhiksi ja osan pakollisiksi jääneistä oppiaineista "täytekursseiksi". Satunnaisemmin tehtyjen kurssivalintojen uskottiin heijastuvan negatiivisesti jatko-opintoihin ja yleissivistykseen. "Kurssishoppailun" oli huomattu johtaneen opiskelijoiden osaamiserojen kasvamiseen eri oppiaineissa, kun pohjatiedot olivat osalla jääneet heikoiksi.

5 Eri tuntijakoja noudattaneiden opintomenestys ja valmistumisajat

Kokeilutuntijako ei vaikuttanut kurssiarvosanoihin

Kokeilutuntijako-opiskelijoiden kurssiarvosanat olivat kaikissa lukion oppiaineissa hieman parempia kuin valtakunnallisen tuntijaon valinneilla tai muiden lukioden opiskelijoilla. Kokeilutuntijako ei kuitenkaan selittänyt opintomenestystä, sillä perusopetuksessa hyvin menestyneet opiskelijat olivat valinneet muita useammin kokeilutuntijaon. Kokeilulukioissa opiskelijoiden lähtötasoerot näkyivät siis heidän kurssiarvosanoissaan, joten kokeilutuntijako ei edistänyt tai heikentänyt opiskelijoiden opintomenestystä lukion aikana.

Kokeiluun osallistuvat kirjoittivat enemmän matemaattis-luonnontieteellisiä aineita

Kokeilutuntijakoa noudattaneet opiskelijat suorittivat vain hieman useampia (5,7) ylioppilaskokeita kuin kokeilulukioissa valtakunnallista tuntijakoa noudattaneet (5,4 koetta). Tuntijako ei selittänyt suoritettujen ylioppilaskokeiden määrää, sillä verrokkilukioiden opiskelijat kirjoittivat ylioppilaskokeita saman verran kuin kokeilutuntijako-opiskelijat. (Taulukko 5.)

Kokeilutuntijako-opiskelijat kirjoittivat enemmän pitkää matematiikkaa, kemiaa, fysiikkaa ja biologiaa kuin valtakunnallista tuntijakoa kokeilulukioissa noudattaneet, jotka puolestaan kirjoittivat useammin lyhyttä matematiikkaa, yhteiskuntaoppia ja historiaa (taulukko 5).

Sen sijaan maantieteessä, jonka kokeilutuntijakoa noudattaneet opiskelijat olivat yleisimmin jättäneet opiskelematta, ei ollut merkittävää eroa kirjoitettujen ylioppilaskokeiden määrässä eri tuntijakojen tai lukioden välillä. Toisen kokeilutuntijaossa paljon poijätetyn oppiaineen eli filosofian kohdalla ero ei ollut myöskään suuri, mutta kirjoittajien lukumäärä huomioiden ero tuntijakojen välillä oli selvempi. (Taulukko 5.)

TAULUKKO 5. Suoritetut ylioppilaskokeet oppiaineittain (% opiskelijoista tai ylioppilaista, jotka suorittivat kokeen ylioppilastutkinnossa). Taulukosta puuttuu äidinkieli ja kirjallisuus (suomi), koska tarkastelussa olivat mukana vain sellaiset opiskelijat, jotka suorittivat äidinkielenä suomen (100 %).

Oppiaine	Kokeilulukio, kokeilutuntijako	Kokeilulukio, valtak. tuntijako	Verrokkilukio	Muut Suomen lukiot
A-englanti	94,1	96,4	92,8	94,1
B-ruotsi	41,5	48,9	44,4	44,6
Muut A-kielet	9	7,8	10	7,7
B2B3-kielet	15,7	19,6	15,4	14,7
Pitkä matem.	64,1	38,5	55,3	52,2
Lyhyt matem.	26,2	42,9	32,4	34,9
Biologia	41,1	21	37,1	31,9
Maantiede	10,3	11,6	13,7	12,9
Fysiikka	39,7	16,8	30,6	30
Kemia	40,6	15,3	28,6	26,6
Terveystieto	17,5	22,4	21,1	24
Filosofia	4,1	6,3	3,8	5,3
Psykologia	21,9	27,2	25,2	25,2
Historia	15,4	26	19,7	19,3
Yhteiskuntaoppi	22	36,5	28,7	26,9
Uskonto/Et	4,4	5,6	5,3	5,9

Lähteet: Kokeilulukioiden Karville antamat tuntijakotiedot (2020); Ylioppilastutkintolautakunnan ylioppilastutkintorekisteri (2020 & 2021).

Tuntijako ei vaikuttanut ylioppilastutkintomenestykseen

Opiskelijoiden opintomenestys säilyi kokeilulukioissa samansuuntaisena koko lukion ajan: Kokeilutuntijaon valinneet opiskelijat tulivat lukioon keskimäärin paremmilla perusopetuksen päättöarvosanoilla, saivat keskimäärin parempia kurssiarvosanoja ja suorittivat ylioppilastutkinnon keskimäärin hieman paremmin arvosanoin kuin valtakunnallisen tuntijaon valinneet opiskelijat.

Kokeilutuntijako ei kuitenkaan edistänyt tai heikentänyt menestymistä ylioppilastutkinnossa, kun opiskelijan lähtötaso otettiin huomioon. Kun ylioppilaskokeiden tuloksissa huomioitiin kokelaiden lähtötaso, menestyivät ylioppilaskirjoituksissa parhaiten verrokilukioiden opiskelijat. Alkutasoltaan samanlaisten opiskelijoiden kirjoittamissa oppiaineissa ylioppilasarvosanat eivät merkittävästi parantuneet, vaikka he olisivat suorittaneet enemmän kyseisen oppiaineen kursseja.

Myöskään kurssien keskittäminen harvempiin oppiaineisiin tai hajauttaminen ei näyttänyt vaikuttavan kurssiarvosanoihin eikä menestymiseen ylioppilaskokeissa, kun vertailtiin ennen lukiota samantasoisesti menestyneitä opiskelijoita.

Kokeilulla ei ollut vaikutusta lukion keskimääräiseen suorittamisaikaan

Kokeilulukioiden opiskelijat valmistuivat pääsääntöisesti kolmessa vuodessa eli samassa tahdissa kuin opiskelijat verrokki- ja muissa lukioissa. Yli 3,5 vuotta opintoihinsa käyttäneiden opiskelijoiden määrää ei tarkasteluhetkellä ollut saatavissa vuonna 2017 opintonsa aloittaneiden osalta. (Taulukko 6.)

TAULUKKO 6. Opiskelijoiden valmistumisaika kokeilulukioissa

	Opiskelijaryhmä	Aloitusvuosi	3 v (%)	3,5 v (%)	yli 3,5 v (%)
Kokeilulukiot	Ennen kokeilua	2015	86	5	9
		2016	85	5	9
	Kokeilutuntijaon valinneet opiskelijat	2017	91	9	--
	Valtakunnallisen tuntijaon valinneet opiskelijat	2016	86	7	7
		2017	93	7	--
Verrokkilukiot		2015	86	6	8
		2016	85	6	9
		2017	91	8	--
Muut Suomen lukiot		2015	86	7	7
		2016	85	6	9
		2017	92	8	--

Lähteet: Kokeilulukioiden Karville antamat tuntijakotiedot (2020); Opetushallituksen Koski-tietovaranto (2020 & 2021). Vuonna 2017 aloittaneilta yli 3,5 vuotta kestäneitä valmistumisaikoja koskevat tiedot puuttuvat.

6 Eri tuntijakoja noudattaneiden hakeutuminen ja pääsy jatko-opintoihin

Oppiaineiden hajuttamisesta tai opiskelematta jättämisestä ei hyötyä jatko-opintoihin pääsulle

Kokeiluun osallistuneista opiskelijoista 83 prosenttia ja valtakunnallista tuntijakoa noudattaneista 66 prosenttia aikoi hakea korkeakouluun. Kokeilutuntijakoa noudattaneista 2/3 aikoi hakea pelkästään yliopistoon, mutta valtakunnallista tuntijakoa noudattaneista vain noin joka toinen. Kokeilulukioissa valtakunnallisen tuntijaon mukaan opiskelleet päätyivät opiskelemaan jo lukion aikana suunnittelemaansa koulutusalaan useammin kuin kokeilutuntijakoa noudattaneet opiskelijat.

Kokeilutuntijakoa noudattaneista opiskelijoista korkeakoulupaikan lunasti noin seitsemän prosenttia useampi kuin kokeilulukioissa valtakunnallisen tuntijaon valinneista. Lukioyryhmittäin tarkastellen ero kokeilutuntijako-opiskelijoiden ja verrokkilukioiden opiskelijoiden välillä oli vajaa neljä prosenttiyksikköä ja muiden lukioiden välillä kolme prosenttiyksikköä. Erot kuitenkin tasoittuivat, kun peruskouluarvosanat otettiin huomioon. (Taulukko 7.)

TAULUKKO 7. Lukioyryhmittäiset erot korkeakouluihin sijoittumisessa¹

Lukioyryhmä	Korkeakouluun päässeet (%) (peruskouluarvosanoja ei huomioitu)	Korkeakouluun päässeet (%) (peruskouluarvosanat huomioitu)
Kokeilulukio, kokeilutuntijako	55,7	51,7
Kokeilulukio, valtakunnallinen tuntijako	48,6	49,9
Verrokkilukio	51,8	49,3
Muut lukiot	52,7	53,3

Lähteet: Kokeilulukioiden Karville antamat tuntijakotiedot (2020); Opetushallituksen opiskelijavalintarekisteri (2020 & 2021).

¹ Jos peruskoulun päättöarvosanoja ei huomioida, lasketaan mallinnuksessa oikeastaan vain opiskelijoiden todennäköisyys päästä korkeakouluun eri lukioyryhmissä suoraan sellaisina kuin ne ovat aineistossa. Kun arvosanat huomioidaan, verrataan mallinnuksessa sellaisten opiskelijoiden todennäköisyyttä päästä kolmannelle asteelle, joilla peruskoulun päättöarvosanat ovat yhtä hyvät. Tässä siis katsottiin, pääsivätkö lukioon tullessaan yhtä hyvät opiskelijat todennäköisemmin korkeakouluun, mikäli he noudattivat kokeilutuntijakoa. Tällaisen tarkastelun mukaan ei kokeilutuntijako- ja muiden opiskelijaryhmien välillä ollut eroa. Ilman tätä vakiointia korkeakouluun pääsyprosentit ovat tavallaan vääristyneitä, sillä kokeilujakoon osallistuneet olivat valikoitunut joukko, jonka pääsy kolmannelle asteelle on muita ryhmiä todennäköisempää. Valikoitumisen vaikutusta on pyritty siksi poistamaan tuloksista vakioimalla peruskoulun päättöarvosanat.

Kokeilutuntijako-opiskelijat saivat opiskelupaikan yliopistosta muita opiskelijaryhmiä useammin, mutta lähtötaso huomioituna ero tältäkin osin pienentyi (taulukko 8). Tilastollisen tarkastelun perusteella opiskelijat olivat kuitenkin saattaneet hyötyä keskittymisestä esimerkiksi pitkään matematiikkaan, jonka hyvistä arvosanoista saa paljon pisteitä korkea-asteelle pyrittäessä. Oppiaineiden hajauttamisesta tai opiskelematta jättämisestä ei sen sijaan näyttänyt olleen hyötyä jatko-opintoihin pääsyyn.

TAULUKKO 8. Korkeakoulupaikan saaneet vuosina 2019–2020 (%)

Lukioryhmä	Peruskouluarvosanoja ei huomioitu		Peruskouluarvosanat huomioitu	
	AMK	Yliopisto	AMK	Yliopisto
Kokeilulukio, kokeilutuntijako	27,7	72,3	37,8	62,2
Kokeilulukio, valtakunnallinen tuntijako	40,1	59,9	40,2	59,8
Verrokkilukio	34,5	65,5	43,7	56,3
Muut lukiot	39,3	60,7	41,1	58,9

Lähteet: Kokeilulukioiden Karville antamat tuntijakotiedot (2020); Opetushallituksen opiskelijavalintarekisteri (2020 & 2021).

7 Lukion tavoitteiden toteutuminen tuntijakokokeilussa

Lukion tuntijakokokeilua voidaan tarkastella eräänlaisena vaihtoehtoisena mallina toteuttaa lukion opetussuunnitelman perusteita (2015) ja edistää näin lukiokoulutuksen perustehtävien toteuttamista. Arvioitaessa tuntijakokokeilun toimivuutta ja vaikutuksia lukion tavoitteiden toteutumiseen keskeisiä kysymyksiä oli, miten aiempaa laajempi valinnaisuus heijastui opiskelijoiden yleissivistykseen ja miten kokeilu edisti lukion opetuksen, kasvatukseen ja jatko-opintovalmiuksiin liittyviä tavoitteita.

Arvio lukion tavoitteiden toteutumisesta vaihteli vastaajaryhmittäin

Opiskelijoiden mielestä lukion perustehtäviä koskevat tavoitteet toteutuivat heidän omalla kohdallaan varsin hyvin, mutta näkemykset erosivat toisistaan sen mukaan, kumpaa tuntijakoa opiskelijat noudattivat.

- Kokeilutuntijakoa noudattaneiden opiskelijoiden näkemykset lukion tavoitteiden toteutumisesta heidän omalla kohdallaan olivat lähes kaikkien väittämien osalta positiivisempia kuin valtakunnallista tuntijakoa noudattaneilla tai verrokki- ja muiden lukioiden opiskelijoilla tai lukion henkilöstöllä. Myönteisempiä osaamiseen liittyviä käsityksiä voinee selittää ainakin osittain se, että heidän opintomenestyksensä oli peruskoulussa ja lukiossa keskimäärin muita parempi.
- Valtakunnallista tuntijakoa kokeilulukioissa noudattaneiden opiskelijoiden vastaukset olivat samansuuntaisia kuin Suomen muissa lukioissa, vaikkakin tyytymättömyys lukion tavoitteiden toteutumiseen oli heillä hieman yleisempää. Myös luottamus omaan osaamiseen oli näillä opiskelijoilla vaatimattomampaa kuin henkilöstön käsitys heidän osaamisestaan tai kokeilutuntijako-opiskelijoilla. Valtakunnallista tuntijakoa noudattaneiden opintomenestys oli ylioppilastutkinnon arvosanoin ilmaistuna yhtä hyvä kuin kokeilutuntijako-opiskelijoilla, kun lukio-opintojen erilainen lähtötaso huomioitiin.

Henkilöstö uskoi lukion perustehtävien toteutuneen valtakunnallisen tuntijaon mukaan opiskelevilla paremmin kuin kokeilutuntijako-opiskelijoilla. Henkilöstö piti kokeilutuntijako-opiskelijoiden lukiosta saamia valmiuksia suurimmalta osalta vaatimattomampina kuin mitä nämä opiskelijat itse arvioivat, mutta parempina kuin mitä valtakunnallisen tuntijaon mukaan opiskelevat puolestaan arvioivat. Henkilöstö uskoi kuitenkin kokeilutuntijakoa noudattaneiden saaneen lukiokoulutuksesta hieman paremmat valmiudet työelämään ja työhön, tulevaisuuden suunnitelmien laadintaan ja identiteetin rakentamiseen sekä opintojen syventäneen paremmin heidän tietämystään tieteistä ja taiteista, paikastaan maailmassa tai suhteestaan menneisyyteen kuin mitä kokeilutuntijakoa noudattaneet opiskelijat itse arvioivat.

Erityisen suuret näkemyserot kokeilulukioiden henkilöstön ja opiskelijoiden välillä liittyivät erityisesti seuraaviin LOPS 2015 -tavoitteiden osa-alueita koskeviin väittämiin, joissa tavoitteet olivat toteutuneet henkilöstön mukaan parhaiten valtakunnallisessa tuntijaossa:

- Lukio on vahvistanut opiskelijan laaja-alaista yleissivistystä.
- Lukioaikana opiskelija on kartuttanut olennaista tietoa ja osaamista koskien ihmisiä, kulttuureita, luontoa ja yhteiskuntaa.
- Lukio on auttanut opiskelijaa kehittämään suhdettaan menneisyyteen ja suuntautumaan tulevaisuuteen.

Pienimmät henkilöstön ja kokeilutuntijako-opiskelijoiden väliset näkemyserot liittyivät lukion tulevaisuuden suunnitelmien laadintaan liittyvän tehtävän, elinikäisen oppimisen ja jatko-opintovalmiuksien sekä menestyksekkyyden osa-alueiden toteutumiseen eri tuntijaoissa.

8 Kokeilun vaikutukset henkilöstön työhön ja työilmapiiriin

Kokeilulukioiden henkilöstön enemmistö koki työilmapiirin ja henkilöstön välisten suhteiden säilyneen pääosin ennallaan, mutta lähes neljännes henkilöstöstä koki kokeilun heikentäneen niitä. Jännitteitä oli syntynyt erityisesti tuntijakokokeilun alkuvaiheessa, kun tuntimäärien ennakoitiin pienentyvän osassa oppiaineita. Opetustuntien vähentymisen koettiin johtaneen vastakkainasetteluun ja kilpailuun oppiaineiden välillä sekä heikentäneen opettajien välistä tasa-arvoa. Osassa oppiaineita tyytymättömyyttä aiheuttivat lisäksi tuntijakokokeilun myötä kasvaneet ryhmäkoot.

Kokeilulukioissa ei kuitenkaan oltu juuri tehty itsearviointia, seuranta tai keskusteltu henkilöstön työhön, työilmapiiriin tai toimintatapoihin liittyvistä kokemuksista.

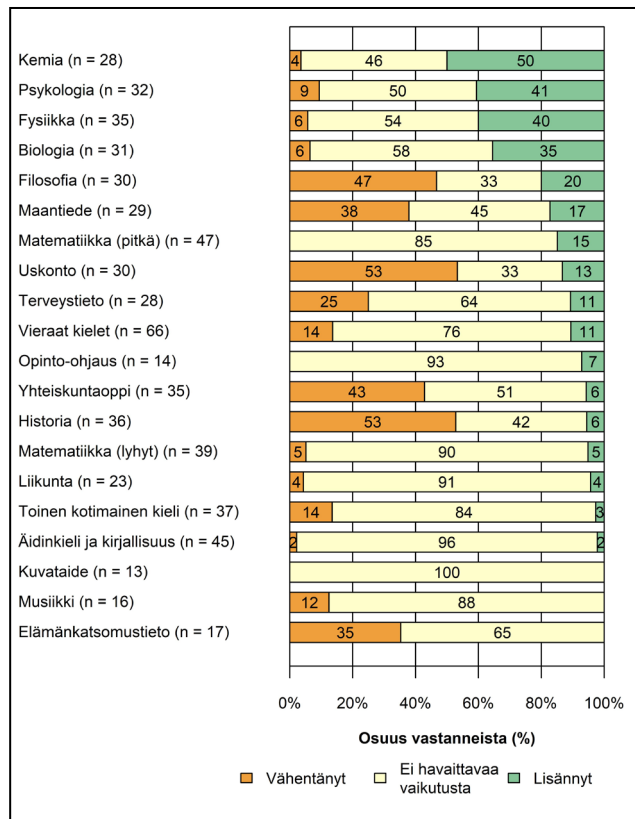
Tuntijakokeilu vaikutti henkilöstön työhön monen suuntaisesti

Tuntijakokeilussa työn mielekkyyden lisääntymistä koki noin puolet rehtoreista mutta vain noin kolmannes opinto-ohjaajista. Kokeilu lisäsi opinto-ohjausta antavien työmäärää, sillä opintojen yksilöllisemmän seurannan ja kurssien laskemisen sekä tiedottamisen tarve kasvoi kokeilun aikana. Tuntijakokeiluun panostaminen koettiin myös turhauttavana, kun kokeilu ei jatkunut.

Opettajat kokivat tuntijakokeilun vaikuttaneen lähinnä oppiaineiden opettamisen mielekkyyteen. Aiempaa motivoituneempien opiskelijoiden opettamisessa oli voitu käyttää monipuolisempia työtapoja, edetä nopeammin ja käsitellä vaativampiakin aiheita. Mielekkyyden kokeminen oli kuitenkin oppiainekohtaista, ja siihen vaikutti muun muassa oppiaineen opiskeluun kohdistuneiden muutosten määrä ja suunta.

Opettajista 40 prosenttia ja opinto-ohjaajista 46 prosenttia koki oppiaineiden välisen kilpailun opiskelijoista lisääntyneen. Opettajat kertoivat tuntijakokeilun aiempaa suuremman valinnaisuuden haastaneen heitä uudella tavalla sekä pakollisiksi jääneillä kursseilla että valinnaisilla syventävillä kursseilla: Kun opiskelijoiden tuleminen omille kursseille ei ollut enää itsestään selvää tai kun syventävälle kurssille saatettiin tulla ilman pakollisten kurssien tai muiden oppiaineiden kautta saatuja pohjatietoja, opetusta oli jouduttu suunnittelemaan tai markkinoimaan eri tavalla kuin aiemmin.

Kokeilulukioissa tapahtunutta tuntimäärien muutosta kuvattiin niin monen suuntaiseksi, että lopulta vaikutukset yksittäisten opettajien opetustunteihin olivat jääneet pieniksi. Esimerkiksi psykologian ja filosofian opettajilla psykologian tuntimäärät olivat saattaneet kasvaa, mutta filosofian vähentyä. Kokeilun todettiin olleen liian lyhyt ja kokeiluun osallistuneiden määrän liian pieni, jotta sen vaikutusta opetustuntien määrään olisi voitu osoittaa. Joidenkin oppiaineiden, kuten uskonnon, opetustuntien väheneminen johtui myös vuonna 2016 käyttöön otetun uuden tuntijaon vähentyneestä pakollisten kurssien määrästä. (Kuvio 1.)

KUVIO 1. Henkilöstökyselyyn vastanneiden opettajien, opinto-ohjaajien ja rehtoreiden näkemykset tuntijakokokeilun vaikutuksesta opettamiensa oppiaineiden opiskelun määrään

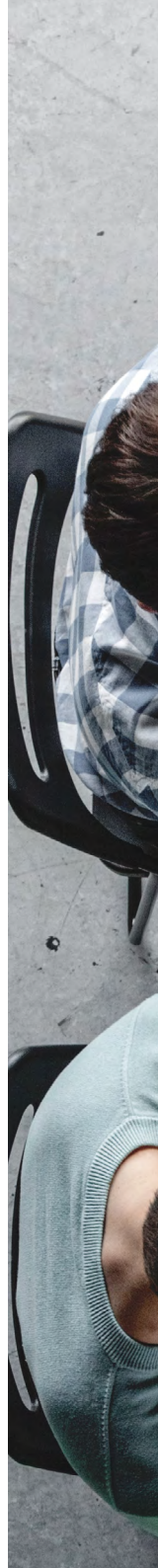
9 Näkemykset tuntijakokeilun vaikutuksista erilaisten lukioiden toimintaan ja toimintaedellytyksiin sekä kehittämistarpeisiin

Tuntijakokeilun toteutusta kritisoitiin

Tuntijakokeilussa henkilöstö kritisoi erityisesti kokeilun tiedotusta, ajankohtaa, kestoja ja kokeilun toteutustapaa, jonka ei koettu tukeneen kokeilulukioiden toimintaedellytyksiä. Tuntijakokeilu olisikin henkilöstön mukaan ollut vaikuttavampi, mikäli aikaa sen toteuttamiseen ja koordinointiin muiden uudistusten kanssa olisi ollut enemmän ja mikäli sen antia olisi onnistuttu hyödyntämään suunnitelmallisemmin myös muussa lukion kehittämisessä.

Lukioiden toimintaan, pedagogiikkaan ja toimintaedellytyksiin tuntijakokeilu oli vaikuttanut vain vähän. Erityistehtävän saaneissa lukioissa oli jo ennestään totuttu kahteen tuntijakoon, mutta osassa lukioita tuntijakokeilun nähtiin vaikuttaneen myönteisesti lukion arvostukseen, hakijamääriin sekä luonnontieteiden opiskeluun ja joidenkin aineiden opetussisältöihin. Mahdollisuuden jättää osa reaaliaineista valitsematta koettiin myös auttaneen maahanmuuttajaopiskelijoita.

Tuntijakokeilun aikana lukiot kehittivät muun muassa opinto-ohjauksen toimintamalleja. Ohjauksen rooli muuttui entistä tärkeämmäksi, kun eri oppiaineiden kurssimäärät ja niiden keskinäiset suhteet muuttuivat. Haasteita asetti myös resurssien riittävyys ja lukujärjestysten laatiminen, kun kurssien lisäämiseen ja karsimiseen liittyneet muutostarpeet kasvoivat, kurseja peruuntui pienen osallistujamäärän vuoksi aiempaa useammin tai kun resurssien riittävydessä oli ollut toivomisen varaa.

Henkilöstöllä oli vaihtelevia näkemyksiä tuntijakokeilun toimivuudesta

Kokeilulukioiden henkilöstöstä 45 prosenttia piti kokeilua onnistuneena ja 37 prosenttia epäonnistuneena. Tyytyväisimpiä kokeiluun olivat rehtorit (70 %).

Tyytyväisintä henkilöstö oli opiskelijoille tarjottuun mahdollisuuteen keskittyä joidenkin oppiaineiden opiskeluun sekä mahdollisuuteen valita tuntijako. Valinnaisuuden lisääminen vaikutti henkilöstön mielestä positiivisesti opiskelijoiden jaksamiseen ja opintojen profiloimiseen. Opiskelun siirtymisen kiinteämpiin, luokanomaisiin ryhmiin havaittiin lisäävän luokkahenkeä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Tyytymättömyyttä henkilöstön keskuudessa herätti erityisesti opiskelijoille tarjolla ollut mahdollisuus jättää joitakin oppiaineita kokonaan opiskelematta, valinnaisuuden rajoittuminen vain osaan oppiaineita sekä valinnaisten oppiaineiden ryhmittely kahteen koriin. Varjopuolena kokeilussa nähtiin lisäksi valintojen aikaistumisesta johtuvien paineiden kertyminen lukion ensimmäiseen vuoteen.

Tuntijakokeilun vaikutuksia oli kuitenkin vaikeaa erottaa korkeakoulujen valintauudistuksen vaikutuksista. Joihinkin oppiaineisiin kohdistuneen kiinnostuksen lisääntymisen oli huomattu johtuvan (tuntijaon sijaan) korkeakoulu-uudistuksesta, jonka vaikutuksesta erityisesti pitkän matematiikan kirjoittaminen edesauttoi aiempaa merkittävämmiin korkeakoulupaikan saamista. Useimmat myös kritisoivat kokeilun kapeutta ja valinnaisuuden piirissä olleita oppiaineita sekä muun muassa uskonnon ja terveystiedon pakollisuutta.

Opiskelijat olivat tyytyväisiä valitsemaansa tuntijakoon

Suurin osa opiskelijoista oli tyytyväisiä tuntijakovalintaansa.

Kokeilutuntijaon tarjoaman valinnaisuuden suurimpina hyötyinä opiskelijat pitivät mahdollisuutta keskittyä tärkeinä ja kiinnostavina pitämiinsä opintoihin sekä sitä, että valinnaisuuden myötä aikaa jäi enemmän lukion ulkopuoliseen toimintaan. Osa opiskelijoista toivoi vieläkin laajempaa valinnaisuutta, jotta voisi paremmin syventyä esimerkiksi kurssimääriltään laajoihin oppiaineisiin. Kokeilutuntijaon koettiin kuitenkin jo nykyisellään helpottaneen opintoja ja lukujärjestyksen laatimista sekä tehneen opiskelusta mielekkäämpää ja vähemmän stressaavaa, vaikka kurssikertymien laskeminen oli ollut hieman tavallista työläämpää.

Valintamahdollisuuksien lisääntymisen huonoksi puoleksi opiskelijat näkivät opiskelematta jääneiden oppiaineiden vaikutuksen yleissivistykseensä sekä kurssivalinnoista johtuvien paineiden lisääntymisen. Tuntijakokokeilussa korien koettiin tukeneen enemmän luonnontieteiden opiskelua kuin humanistisia oppiaineita. Lukion alussa kaavailtujen jatko-opintosuunnitelmien tarkentuessa kurssivalintoja saattoi olla jälkikäteen hankala muuttaa, vaikka tuntijakokokeilussa siihen olikin mahdollisuus. Kaikkien opiskelijoiden ei uskottu myöskään osaavan tai haluavan tehdä valintoja. Valinnaisemman tuntijaon rinnalle opiskelijat ehdottivat valmista opinto-ohjelmaa niille, jotka ovat valinnoissaan epävarmoja.

Valtakunnallisen tuntijaon positiivisena puolena opiskelijat pitivät sen yleissivistävyyttä ja mahdollisuutta perehtyä laaja-alaisesti eri oppiaineisiin, kokemusten saamista kaikista oppiaineista sekä tuntijaon tuomaa selkeyttä, helppoutta ja tasa-arvoisuutta kaikille opiskelijoille. Kaikkien oppiaineiden opiskelun koettiin poistavan paineita tietää jo lukion alussa, mitä pitäisi opiskella jatko-opintoja silmällä pitäen.

Heikkoutena valtakunnallisessa tuntijaossa nähtiin oppiaineiden laaja pakollisuus, joka teki opinnoista raskaat ja saattoi vaikeuttaa itselle tärkeisiin oppiaineisiin keskittymistä sekä vaikuttaa motivaatioon. Vastauksissa kummasteltiin myös valtakunnallisen tuntijaon pakollisten kurssien erilaisia määriä esimerkiksi fysiikassa ja historiassa. Mahdollisuuksia syventyä yksittäisiin oppiaineisiin oli kurssimääriä tarkastellen enemmän maanties- ja luonnontieteellisissä aineissa kuin yhteiskunnallis-humanistisissa oppiaineissa.

Yleissivistuksen lisäksi lukiolla on tulevaisuudessa monia muita tärkeitä tehtäviä

Tuntijakokokeilulukioiden opiskelijoilta ja henkilöstöltä kysyttiin kyselyn lopuksi, mitkä ovat heidän mielestään lukion tärkeimmät tehtävät tulevaisuudessa ja millaisia valmiuksia lukion pitää nuorille tulevaisuudessa antaa. Vastauksissa lukion tärkeimmäksi tulevaisuuden tehtäväksi todettiin yleissivistuksen jakaminen. Sen mainitsi lähes kolmannes opiskelijoista ja neljännes henkilöstöstä.

Lukion kaksi muuta tärkeintä tehtävää saivat vastaajien kesken hieman erilaisen painoarvon: Opiskelijoiden mielestä lukion toiseksi tärkein tehtävä oli antaa jatko-opintokelpoisuus ja kasvatustehtävä tuli kolmantena. Henkilöstön mielestä lukion toiseksi tärkeimmät tehtävät olivat lukion kasvatustehtävä, opiskelijan omien vahvuuksien ja itsensä kehittämisen tukeminen sekä kolmantena geneeristen valmiuksien antaminen. Henkilöstövastauksissa jatko-opintovalmiuksien antaminen tuli vasta näiden jälkeen.

Työelämävalmiudet nostettiin opiskelijoiden ja henkilöstön vastauksissa esiin lähes yhtä usein. Sen sijaan lukion antamiin geneerisiin valmiuksiin liittyviä vastauksia opiskelijat mainitsivat vain harvakseltaan, mutta toivoivat tietoa ja tukea lisäksi esimerkiksi arkeen liittyvissä talousasioissa, joihin lukion nähtiin nykyisellään opastavan liian vähän.

Sekä henkilöstön että opiskelijoiden vastauksissa lukio nähtiin paikkana, jossa voi kokeilla ja etsiä suuntaansa sekä saada tähän syötteitä. Sosiaaliset taidot, oppimaan oppiminen ja innostuminen oppimisesta mainittiin valmiuksiksi, joiden kehittymistä lukion tulisi edesauttaa. Ylipäättään lukiolta toivottiin monipuolisia, joustavia valmiuksia menestyä muuttuvassa maailmassa niin tiedollisesti kuin taidollisesti, eli kuten eräs opiskelija totesi: *”Tehdä nuorista fiksuja ja taitavia ja menestyviä ja viisaita.”*

10 Kehittämissuositukset

1. Tuntijakoa on kehitettävä aiempaa suurempaa valinnaisuutta mahdollistavaan suuntaan

Kokeilutuntijaon vaikutukset lukioiden toimintaan, kurssimäärien muutoksiin tai opiskelijoiden opintomenestykseen osoittautuivat varsin vähäisiksi. Kokeilu antoi kuitenkin viitteitä siitä, että lukiokoulutuksessa on mahdollista soveltaa erilaisia tuntijakomalleja.

Arviointiryhmä katsoo, että lukiokoulutuksen tavoitteet voidaan saavuttaa nykyistä valinnaisempaan suuntaan kehitettävällä tuntijaolla, joka mahdollistaa aiempaa monipuolisemmin erilaisten tulevaisuuden sivistystarpeita vastaavien oppiaineyhdistelmien opiskelun. Tuntijakoa uudistamalla voidaan edistää opiskelijoiden syventymistä nykyistä monimuotoisempien oppiaineyhdistelmien opiskeluun (esimerkiksi kielet ja yhteiskunnallis-humanistiset oppiaineet), mikä puolestaan tukisi oppimista kohtaan tunnettua innostusta ja motivaatiota sekä yksilöllisiä polkuja omien vahvuuksiensa ja kiinnostuksen kohteidensa löytämiseen. Joustavuus ja valinnanvapaus tarkoittavat myös sitä, että opiskelijalla olisi jatkossakin halutessaan mahdollisuus opiskella yhtä laaja-alaisesti kuin tähänkin saakka.

2. Sivistyksellisen tehtävän säilyttämiseksi lukion tulee jatkossakin antaa monipuoliset kriittisen ajattelun valmiudet eri oppiaineissa

Lukion tuntijakoon tehtävät muutokset vaikuttavat siihen, millaisena yleissivistys ymmärretään ja mitä siihen katsotaan tulevaisuuden Suomessa sisältyvän. Tuntijakoa kehitettäessä tulee kirkastaa lukion sivistyksellistä ja itseisarvoista tehtävää. Lukiokoulutusta ei tule nähdä yksipuolisesti valikoitumisväylänä korkeakouluihin tai yksittäisten oppiaineiden tai oppiaineryhmien merkityksen kautta. On tärkeää, että lukio antaa opiskelijoilleen jatkossakin kriittisen ajattelun, tiedonkäsittelyn ja omaehtoisen kehittymisen valmiuksia niin matemaattis-luonnontieteellisissä, yhteiskunnallis-humanistisissa (vieraat kielet mukaan luettuina) kuin taito- ja taideaineissakin. Yleissivistystä ei pidä

ymmärtää vain joukkona sisältöjä (= oppiaineita), vaan kokonaisuutena erilaisista tavoista lähestyä todellisuutta ja käsitellä sitä koskevaa tietoa. Tämä painotus korostuu, kun nopeasti muuttuvissa mediaympäristöissä yksilön vastuu ja taidot navigoida itsenäisesti tietovirroissa korostuvat ja koulun ja muiden instituutioiden mahdollisuudet säädellä yksilön maailmankuvan muodostumista vähenevät. Tuntijaon kehittäminen edellyttää tulevaisuudessa laajaa yhteiskunnallista keskustelua lukion perustehtävistä. Yleissivistävän lukion tulee varmistaa, että jokaiselle opiskelijalle muodostuu kokonaiskuva todellisuudesta, joka kattaa tasapainoisesti eri tiedonalat.

3. Lukion ja korkeakoulujen jatkumoa on kehitettävä

Koska lukio muodostaa jatkumon korkea-asteelle, tulisi korkeakoulujen kanssa käydä tiivistä vuoropuhelua erityisesti korkea-asteen valintajärjestelmästä. Tärkeää on myös keskustelu opintojen tavoitteista ja sisällöistä muun muassa lukion opetussuunnitelmatyön aikana. Lukion yleissivistävän, kasvatus- ja jatkokoulutustehtävän näkökulmasta on tärkeää käydä arvokeskustelua siitä, millaiset aineyhdistelmät yhteiskunnan ja erilaisten jatko-opintopolkujen näkökulmasta ovat toivottavia ja millaista osaamista lukioiden niiden näkökulmasta odotetaan tuottavan.

4. Lukion kehittäminen edellyttää henkilöstön ja opiskelijoiden osallistamista sekä riittäviä resursseja muutoksen toteuttamiseen

Lukiota kehitettäessä on keskeistä kuulla opiskelijoita ja lukion henkilöstöä sekä varmistaa lukion toimintaedellytykset. Mikäli katsotaan, että valinnaisuutta on tulevaisuudessa tarpeen lisätä, voimavaroja tulee suunnata opiskelijoiden kasvavaan ohjaustarpeeseen ja urasuunnittelutaitojen kehittämiseen.

Uusissa, syksyllä 2021 käyttöön otetuissa opetussuunnitelman perusteissakin korostetut tuntijaon paikalliset muutokset edellyttävät onnistuakseen laajaa vuoropuhelua koko kouluyhteisön ja sidosryhmien kanssa. Valmistelu- ja siirtymäaikaa on varattava muutosten toteuttamiseen.

Opiskelijoiden saama ohjaus ja opetus, kehittyvät pedagogiset toimintatavat ja oppimisympäristöt vaikuttavat opiskelijoiden valintoihin, hyvinvointiin sekä jatko-opintopolkuihin. Opinto-ohjauksen, ryhmänohjaajien ja aineenopettajien ohjaava rooli korostuu jatkossa entisestään, mikäli tuntijakoa kehitetään aiempaa valinnaisempaan suuntaan.

5. Onnistunut kokeilu- ja kehittämistyö edellyttää uudistamisen suunnan ja tarkoituksen perusteellista pohtimista

Tässä arvioinnissa tarkasteltu tuntijakokokeilu ei mahdollistanut tutkimusasetelmaa, jonka pohjalta olisi ollut mahdollista arvioida tuntijakokokeilun toimivuutta kaikissa Suomen lukioissa. Arviointiryhmä ehdottaa, että tulevaisuudessa tuntijakoon liittyviä muutoksia valmisteltaisiin nyt toteutettua kokeilua laadukkaammalla ja eri osapuolia kuulevalla suunnittelulla sekä tarvittaessa toteutettaisiin tuntijakokokeilu monipuolisemmalla otoksella, pidemmällä ajanjaksolla sekä laajemmalla valinnaisuudella.

6. Avain valinnaisuuden toteuttamiseen on yhtäläisten opiskelumahdollisuuksien turvaaminen

Tuntijako määrittää opiskelijalle sitä, mitä ja miten hän voi opiskella. Jotta opiskelijoilla olisi yhtäläiset mahdollisuudet opiskella lukiossa kiinnostuksensa kohteita minkä tahansa tuntijaon mukaisesti, opetusta tulee olla kyseisessä oppiaineessa ja lukiossa tarjolla. Ikäluokkien pienentyessä yhä merkittävämmäksi tekijäksi opiskelijoiden valintamahdollisuuksien turvaamisen kannalta nousee laadukkaasti toteutettu etäopetus ja -opiskelu. Eri oppiaineiden yhtäläisiä opiskelumahdollisuuksia voitaisiin edistää valtakunnallisella tai alueellisella etä-, monimuoto- tai online-opintotarjonnalla. Tällöin monipuoliset valinnat olisivat opiskelijoille mahdollisia myös sellaisissa oppiaineissa ja oppilaitoksissa, joissa se ei esimerkiksi opiskelijaryhmän koon tai kelpoisien opettajien saatavuuden vuoksi ole mahdollista.

Lähteet

Blom, H. & Tornberg, A. 2019. Lukion tuntijakokokokeilu. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu.

Kamppi, P., Lepola, L., Marjanen, J., Filpus, N.-S., Välijärvi, J., Ahva, T., Kasurinen, H., Koski, K., Salmi-
nen, J., Värri, K. 2021. Lukion tuntijakokokokeilun arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
Julkaisu 25:2021.

Opetushallitus. 2015. Lukion opetussuunnitelman perusteet. Nuorille annetun lukiokoulutuksen
opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2015:48. Helsinki 2015.

Opetushallitus, Koski-tietovaranto 2020 & 2021.

Opetushallitus, opiskelijavalintarekisteri 2020 & 2021.

Valtioneuvoston asetus lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista
ja tuntijaosta (942/2014) 9 §. Saatavissa sähköisesti osoitteessa <[https://www.finlex.fi/fi/laki/alku-
p/2014/20140942#Pidp446150208](https://www.finlex.fi/fi/laki/alku-
p/2014/20140942#Pidp446150208). >

Ylioppilastutkintolautakunta, ylioppilastutkintorekisteri 2020 & 2021.

KARVI

Kansallinen koulutuksen
arviointikeskus
PL 380 (Hakaniemenranta 6)
00531 HELSINKI
kirjaamo@karvi.fi
vaihte: 029 533 5500
karvi.fi

**Lue tarkemmat tulokset
arviointiraportista
<https://karvi.fi/publication/>**

Tiivistelmä perustuu julkaisuun
Kamppi, P., Lepola, L., Marjanen, J., Filpus,
N.-S., Välijärvi, J., Ahva, T., Kasurinen,
H., Koski, K., Salminen, J., Värri, K. 2021.
Lukion tuntijakokokeilun arviointi.